

2. Ἄρξει τοιγαροῦν ἀπὸ τῶν σμικρῶν. Ἐκχέι-
ται τὸ ἐλάδιον¹; κλέπτεται τὸ οἰνάριον; ἐπίλεγε
ἔτι « τοσοῦτου πωλεῖται ἀπάθεια, τοσοῦτου ἀταρα-
ξία » προῖκα δὲ οὐδὲν περιγίνεται. Ὅταν δὲ καλῆς
τὸν παῖδα, ἐνθουμῷ ὅτι δύναται μὴ ὑπακούσαι²,
καὶ ὑπακούσας μηδὲν ποιῆσαι ὧν θέλεις, ἀλλ' οὐχ
οὕτως ἐστὶν αὐτῷ καλῶς, ἵνα ἐπ' ἐκείνω ἢ τὸ σὲ
μὴ ταρσυχθῆναι³.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ' (XIII).

Εἰ προκόψαι θέλεις, ὑπόμεινον ἔνεκα τῶν ἐκτὸς⁴
ἀνόητος δόξας⁵ καὶ ἡλίθιος, μηδὲν βούλου δοκεῖν
ἐπίστασθαι· κἂν δοξῆς τις⁶ εἶναι τισιν, ἀπίστετε
σεαυτῷ. Ἴσθι γὰρ ὅτι οὐ βῆδιον τὴν προαίρεσιν
τὴν σεαυτοῦ κατὰ φύσιν ἔχουσαν ὠλάξῃαι, καὶ τὰ

1. Τὸ ἐλάδιον, τὸ οἰνάριον,
ton huile, ton vin, mais avec la
nuance que c'est de pen d'im-
portance, en quelque quantité
que ce soit. Voyez plus haut,
page 7, note 6.

2. Ὑπακούσας, venir à ton
appel.

3. Οὐχ... ταρσυχθῆναι, sa
situation n'est pas assez avan-
teuse pour que ton cultue (μὴ
ταρσυχθῆναι est l'équivalent de
ἀταραξία) dépende de lui; car
ton calme ne dépend que de
toi-même. Voyez Disc. IV, 6,
23; 7, 44 : ἐπιτο καλῶς ἐστίν,
je suis bien — ἵνα avec le

subjonctif est employé par les
écrivains de ce temps pour ὅστε
avec l'infinitif.

4. Ἐνεκα τῶν ἐκτὸς, relati-
vement aux choses du dehors.

5. Δόξας, de paraître. Le
participle se construit ainsi avec
les verbes qui signifient *suppor-
ter*, et l'aoriste, souvent, ne se
rapporte pas au passé.

6. Τις; quelqu'un, c'est-à-dire
un homme d'importance.

7. Καὶ, et aussi, et en outre
de garder. Pour la pensée, voir
plus haut, ch. I, et pour le sens
de καὶ, page 5, note 6, λού-
σασθαι θέλω, καὶ... τηρήσαι.

ἐκτός, ἀλλὰ τοῦ ἐτέρου ἐπιμελούμενον τοῦ ἐτέρου
ἀμελεῖσαι πάσα ἀνάγκη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ' (XIV).

1. Ἐὰν θέλῃς τὰ τέκνα σου καὶ τὴν γυναῖκα
καὶ τοὺς φίλους πάντοτε ζῆν, ἡλίθιος εἶ· τὰ γὰρ
μὴ ἐπὶ σοὶ θέλεις ἐπὶ σοὶ εἶναι, καὶ τὰ ἀλλότρια
σὰ εἶναι. Οὕτω κἂν τὸν παῖδα¹ θέλῃς μὴ ἀμαρτὰ
νεῖν, μωρὸς εἶ· θέλεις γὰρ τὴν κακίαν μὴ εἶναι
κακίαν, ἀλλ' ἄλλο τι. Ἐὰν δὲ θέλῃς ὀρεγόμενος μὴ
ἀποτυγχάνειν, τοῦτο δύνασαι². Τοῦτο οὖν ἀσχεῖ
ὁ δύνασαι.

2. Κύριος ἐκάστος ἐστὶν ὁ τῶν ὑπ' ἐκείνου θε-
λομένων ἢ μὴ θελομένων ἔχων τὴν ἐξουσίαν εἰς
τὸ περιποιῆσαι ἢ ἀφελῆσθαι. Ὅστις οὖν ἐλευθερός
εἶναι βούλεται, μήτε θελέτω τι μήτε φευγέτω τι
τῶν ἐπ' ἄλλοις· εἰ δὲ μὴ, δουλεύειν ἀνάγκη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ' (XV).

Μέμνησο ὅτι, ὡς³ ἐν συμποσίῳ σε δεῖ ἀναστρέ-
φασθαι (περιφερόμενον⁴ γέρονέ τι κατὰ σέ; ἐκτε-
νας τὴν χεῖρα κοσμίως μετᾶλαβε. Παρέργετα⁵;

1. Τὸν παῖδα, ton esclave.

2. Τεῦρο δύνασαι, tu le
peux, en ne désirant que ce qui
dépend de toi.

3. Ὡς... γέννηται κατὰ σέ est
dit.

4. Περιφερόμενον, qui ou
porté à la ronde.

5. Παρέργετα;... κάτρε, le
bas, οὕτω πρὸς τέκνα. Les

mots où: et οὕτω se correspon-
dent, et le développement du
premier terme est, quant à la
construction, indépendant de
celui de toi.

μὴ κάττει. Οὕτω ἦκει; μὴ ἐπίβαλλε πόρρω τὴν ὄρεξιν, ἀλλὰ περίμενε μέγρις ἂν γένηται κατὰ σέ), οὕτω ἢ πρὸς τέκνα, οὕτω πρὸς γυναῖκα, οὕτω πρὸς ἀρχάς, οὕτω πρὸς πλοῦτον· καὶ ἔση ποτὲ ἄξιός τὸν θεῶν συμπότης². Ἄν δὲ καὶ παρατεθέντων σοι μὴ λάβῃς, ἀλλ' ὑπερίδῃς, τότε οὐ μόνον συμπότης τῶν θεῶν ἔση, ἀλλὰ καὶ συνάργων. Οὕτω γὰρ ποιῶν Διογένης³ καὶ Ἡράκλειτος⁴ καὶ οἱ ὄμοιοι ἀξίως θεοῖς τε ἦσαν καὶ ἐλέγοντο⁵.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ' (XVI).

“Ὅταν κλαίοντα ἰδῇς τινὰ ἐν πένθει⁶, ἢ ἀποδο-

πλατ πασε-τ-il plus loin, après être resté à côté de toi? ne le reitens pas.

1. Οὕτω, sous-entendu δεῖ σε ἀναστρέφειν. Les enfants, la femme, etc., sont comme les plats que l'on fait passer autour de la table. Voyez plus haut, cli. vii, xi.

2. Τῶν... συμπτῆς, honneur insigne. Tantale était célèbre à ce titre; voyez Pindare, *Olymp.* I, 54; Euripide, *Oreste*, 9; Horace, *Carmin.* I, xxviii, 7: «Occidit et Pelopis genitor conuiva deorum.»

3. Épictète parle souvent de Diogène, le célèbre cynique, et avec admiration. Voyez en particulier *Disc.* III, 25, 80, où il oppose Diogène aux cyniques dégénérés de son temps.

4. Dans ce qui nous reste d'Épictète, ce passage est le seul où Héraclite soit mentionné; et il ne paraît pas très-naturel qu'il le soit avec Diogène. Mais les Stoïciens estimaient beaucoup Héraclite, à qui ils avaient beaucoup emprunté pour leur physique, et ils le considéraient sans doute comme un sage, dont la conduite aussi devait servir de modèle. Voyez Diogène Laërce, IX, 3, 6.

5. Ἄξιός... ἐλέγοντο, c'est-à-dire ἀξίως θεοῖς ἐλέγοντο, ὡς καὶ τῶ ὄντι ἦσαν, méritaient d'être appelés divins, comme ils l'étaient en effet.

6. Ἐν πένθει, parce qu'il est en deuil, non pas seulement de son fils, comme l'entend Sim-

μούντος¹ τέκνου, ἢ ἀπολωλεκότα τὰ ἑαυτοῦ, πρόσ-εγε μὴ σε ἡ φαντασία συναρπάσῃ, ὡς² ἐν κακοῖς³ ὄντος αὐτοῦ τοῖς ἐκτός· ἀλλ' εὐθὺς ἔστω πρόχειρον ὅτι⁴ τούτων θλίβει οὐ τὸ συμβεβηκός (ἄλλοι γὰρ οὐ θλίβει), ἀλλὰ τὸ δόγμα τὸ περὶ τούτου. Μέγρι μέντοι λόγου⁵ μὴ ὄκει συμπεριφέρεσθαι⁷ αὐτῶ, καὶ οὕτω τύγῃ, καὶ⁸ συνεπιστενεάζαι· πρόσ-εγε μέντοι μὴ καὶ ἔσθωεν στεναζέης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΖ (XVII).

Μέμνησο ὅτι ὑποκριτὴς εἶ δράματος, οἷου⁹ ἂν θῆλῃ ὁ διδάσκαλος¹⁰. ἂν βραχὺ, βραχέος· ἂν μακρόν, μακροῦ· ἂν πτωχὸν ὑποκρίνασθαι σε θέλῃ, ἵνα¹¹

placius, mais de sa femme, de sa nièce, etc.

4. Ἀποδομούντος, étant absent, au loin. Voyez, par exemple, *l'Heautontimorumenos* de Terence, I, 1.

2. Ὁ, comme si, dans la pensée que.

3. Κακοῖς est ici construit comme attribut de τοῖς ἐκτός, et il faut traduire comme s'il y avait τῶν ἐκτός ἐν οἷς ὄντος ἔστιν ὄντων κακῶν, la pensée que les accidents *du dehors* qui lui arrivent sont des maux.

4. Ὅτι. Voyez, page 6, note 6.

5. Ἄλλοι... θλίβει, son accident n'afflige que lui; s'il était affligé par lui-même, il en affligerait d'autres aussi

Voyez xxvi, où l'idée est plus développée.

6. Μέγρι... λόγου, en paroles, des lettres, sans être affligé intérieurement.

7. Συμπεριφέρεσθαι, comporter.

8. Κἄν... καὶ. Le premier καὶ (ἂν) signifie *et*, le second *même*.

9. Οἷου, c'est-à-dire τοῦοῦ του οἷου εἶναι.

10. Ὁ διδάσκαλος, c'est-à-dire le poète, qui autrefois dressait lui-même les acteurs, et à qui la divinité est ici comparée.

11. Ἴνα avec le subjonctif paraît être ici l'équivalent de l'imperatif, comme dans le Nouveau Testament, *S. Marc.* v, 23 :

καὶ τούτων εὐφωδῶς ὑποκρίνη· ἂν γολών, ἂν ἀργοντα, ἂν ιδιώτην¹. Σὺν γὰρ τούτ' ἔστι, τὸ δοθέν ὑποκρίνασθαι πρόσωπον καλῶς· ἐκλέξασθαι δ' αὐτὸ, ἄλλου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΗ (XVIII).

Κόραξ² ὅταν μὴ αἴσιον κεράγγῃ, μὴ συναρπαζέτω σε ἢ φαντασίαν· ἀλλ' εὐθὺς διαίρει³ παρὰ σεαυτῷ, καὶ λέγε ὅτι· «Τούτων ἐμοὶ⁴ εὐδὲν ἐπισημάνεται, ἀλλ' ἢ τῷ σωματικῷ⁵ μου, ἢ τῷ κτησιδικῷ μου, ἢ τῷ δοξαρίῳ μου, ἢ τοῖς τέκνοις, ἢ τῇ γυναικί. Ἐμοὶ δὲ πάντα αἴσια σημαίνονται, ἂν ἐγὼ θέλω· ὅ τι γὰρ ἂν τούτων ἀποθεάνῃ, ἐπ' ἐμοὶ ἔστιν ὠφελήθηται ἀπ' αὐτοῦ. »

¹ Ἦνα ἐθίων ἐπιτήδεις αὐτῷ τὰς χεῖρας. *Ad Epictetum*, v, 33. Ἦ δὲ γυνὴ ἵνα φοβῆται τὸν ἀνδρα.

² Ἄν γολών, ... ἀργοντα, ... ιδιώτην, sous-entendu ὑποκρίνασθαι· σε θέλω, ἵνα τούτων εὐφωδῶς ὑποκρίνη.

³ Le corbeau et aussi la corneille (*Festus*, p. 197) étaient du nombre des oiseaux que les Romains appelaient *ocinae*, dont le cri était considéré comme un présage. Cic. *De divin.*, I, 52, 130 : * Efficit in avibus divina mens ut... tum a dextra, tum a sinistra parte canunt *ocinae*. » Horace, *Corin.* III, 27, 14 : * *Ocinum corvum prece usctabo solis ab ortu*, » ce

qui était un bon présage; s'il faisait entendre son cri du côté du couchant, le présage était mauvais.

³ Διαίρει, divise, distingue entre ce qui dépend de toi et ce qui n'en dépend pas, entre ce qui est à toi et ce qui t'est étranger. De même *dicere* τὰ πρόκρητα dans *Disc.* II, 6, 4.

⁴ Ἐμοὶ, relativement à moi : aucun de ces présages ne me concerne.

⁵ Ἄλλ(α), sous-entendu ἐπισημάνεται.

⁶ Σωματικῷ et les diminutifs suivants ont la même valeur que ceux que nous avons vus plus haut, *ch. VII et XII, 2*.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΘ (XIX).

1. Ανίκτος εἶναι δύνασαι, ἂν εἰς μηδὲνα ἀγῶνα καταδάνῃς, ὃν οὐκ ἔστιν ἐπὶ σοὶ νικῆσαι.

1. Ὅρα μήποτε ἰδῶν τινι προτιμώμενον ἢ μέγα δυνάμενον ἢ ἄλλως εὐδοκίμωντα μακαρίσῃς, ὑπὸ τῆς φαντασίας συναρτασθεῖς. Ἐὰν γὰρ ἐν τοῖς ἐφ' ἡμῖν ἢ οὐσία τοῦ ἀγαθοῦ¹ ἢ, οὔτε φθόνος οὔτε ζηλοτυπία γόραν ἔχει, σὺ τε αὐτὸς οὐ στρατηγός², οὐ πρότανης ἢ ὑπατος εἶναι θελήσεις, ἀλλ' ἐλεύθερος. Μία δὲ ὁδὸς πρὸς τούτου, κατὰ φρόνησιν τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Κ (XX).

Μένησο ὅτι οὐγ' ὁ λουδορέων ἢ ὁ τύπτων ὑβρίζει, ἀλλὰ τὸ δόγμα τὸ περὶ τούτων, ὡς ὑβρίζοντων. Ὅταν σὺν ἐρέθισθί σε τις, ἴσθι ὅτι ἡ σὴ σε ὑπόκληψις ἤρεθισε. Τοιγαροῦν ἐν πρώτοις πειρῶ ὑπὸ τῆς φαντασίας μὴ συναρτασθήναι· ἂν γὰρ ἀπαξ γρόσου καὶ διατριβῆς τύχῃς, βῶον κρατήσεις σεαυτοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑ (XXI).

Θάνατος καὶ φυγὴ καὶ πάντα τὰ δεινὰ φαινόμενα πρὸ ὀφθαλμῶν ἔστω σοὶ καθ' ἡμέραν, μά-

4. Ἦ οὐσία τοῦ ἀγαθοῦ, la substance du bien. Voyez le trait de certaines villes grecques. Lexique.

2. Στρατηγός, s'attaqué.